

smysl pro duchovní odchylky také nebyl zrovna jemný. Všichni jsou svobodní, mohou tančit a bavit se, stejně jako jsou po historické neutralizaci náboženství svobodní v tom, že mohou vstoupit do jedné z mnoha sekt. Nicméně svoboda volby ideologie, která stále odráží ekonomický tlak, se všude ukazuje jako svoboda ke stále stejnému. Způsob, jímž dívka přijímá a absolvuje milostnou schůzku, intonace v telefonu a v těch nejintimnějších situacích, volba slov v rozhovoru, ba celý vnitřní život rozčleněný podle vzoru již devalvované hlubinné psychologie, to vše svědčí o tom, že člověk se snaží udělat ze sebe vhodný aparát, který až do pudové vrstvy odpovídá modelu prezentovanému kulturním průmyslem. Ty nejintimnější reakce lidí se vůči nim samým zvěcnily do té míry, že idea něčeho, čím se vyznačují pouze oni, přetrvává pouze ve svém krajně abstraktním pojmu: *personality* pro ně sotva znamená něco jiného než oslnivě bílé zuby a osvobození od potu v podpaží a od emocí. Triumfem reklamy v kulturním průmyslu je vynucená mimésis, při níž se konzumenti připodobňují kulturnímu zboží, jehož charakter prohlédli.

Prvky antisemitismu

Meze osvícenství

I

Antisemitismus je dnes pro jednoho osudovou otázkou lidstva, pro druhého pouhou zámlinkou. Pro fašisty nepředstavují Židé menšinu, nýbrž antirasu, negativní princip jako takový; na jejich vyhlazení má záviset štěstí světa. V extrémním protikladu vůči tomu je teze, že Židé nemají žádné národní ani rasové rysy, a prostě vytvářejí určitou skupinu prostřednictvím náboženských názorů a tradice, a ničím jiným. Židovské rysy se mají týkat východních Židů, zkrátka pouze těch, kdo se ještě zcela neasimilovali. Obě doktríny jsou pravdivé i falešné zároveň.

První je pravdivá v tom smyslu, že pravdivou ji učinil fašismus. Židé jsou dnes skupinou, která k sobě prakticky i teoreticky přitahuje vůli k ničení, kterou produkuje špatný společenský řád. Absolutní zlo jim vypálilo cejch absolutního zla, a tak se skutečně stali vyvoleným národem. I když ekonomicky to panství již nepotřebuje, přesto jsou Židé určeni jako jeho absolutní objekt, s nímž se ještě má vypořádat. Dělníkům, na něž se ovšem panství v poslední instanci zaměřuje, to z dobrých důvodů nikdo do očí neřekne; černoši se mají držet tam, kam patří, od Židů má však být země očištěna a v srdcích všech zárodečných fašistů všech zemí se výzva vyhubit Židy jako hmyz setkává s příznivou odezvou. V obrazu Žida, který světu předkládají nacionalisté, se vykresluje jejich vlastní charakter. Dychtí po výlučném vlastnictví, přisvojení a neomezené moci za každou cenu. Na Židy přenášejí svou vinu a posmívají se jim jako vládcům, přibíjejí je na kříž, a tak do nekonečna opakují oběť, v jejíž účinnost nemohou věřit.

Druhá, liberální teze je pravdivá jako idea. Obsahuje obraz společnosti, v níž se již nereprodukuje hněv a nepátrá se po vlastnos-

tech, proti nimž se může obrátit. Avšak tím, že liberální teorie chápe jednotu lidí už jako něco principiálně uskutečněného, přispívá k apologii existujícího stavu. Pokus odvrátit nejkrajnější ohrožení pomocí politiky zaměřené na menšiny a pomocí demokratické strategie je dvojnásobný, stejně jako defenzíva posledních liberálních občanů vůbec. Jejich bezmoc přitahuje nepřátele bezmoci. Existence Židů a jejich způsob života kompromituje stávající podobu občanství tím, že Židé se jí nepřizpůsobili. Neměnné lpění na vlastních životních pravidlech způsobilo, že jejich vztah k vládnoucímu řádu je nejistý. Očekávali, že tento řád je bude chránit, aniž jim začne vládnout. Jejich vztah k vládnoucím národům byl vztahem lačnosti a strachu. Nicméně vždy, když se ctižádostivci vzdali mezery, která Židy oddělovala od vládnoucího způsobu života, získali za to chladný, stoický charakter, který společnost dodnes vnucuje lidem. Dialektické propletení osvícenství a panství, dvojí vztah pokroku ke krutosti a osvobození, který Židé cítili u velkých osvícenců i demokratických národních hnutí, se projevuje také v samotné povaze asimilovaných. Osvícené sebeovládání, s nímž přizpůsobení Židů v sobě překonávali bolestnou vzpomínku na ovládnutí jinými, téměř jejich druhá obřizka, je z jejich vlastní, zvětralé pospolitosti vedlo přímo k novověké buržoazii, která již nezadržitelně směřuje k návratu holého útlaku, ke své reorganizaci na stoprocentní rasu. Rasa není, jak by si přáli nacionalisté, souhrnem zvláštních rysů bezprostředně daných přírodou. Je spíše redukcí na přírodní, na pouhé násilí, na zatvrzelou partikularitu, která je v existujícím řádu právě základem občanství. Rasa je dnes sebepotvrzením buržoazního individua integrovaného do barbarského kolektivu. Harmonii společnosti, k níž se hlásili liberální Židé, museli na sobě nakonec pocítit jako harmonii národní pospolitosti. Domnívali se, že teprve antisemitismus znetvořuje řád, který však ve skutečnosti nemůže žít bez znetvoření člověka. Pronásledování Židů a pronásledování vůbec je od tohoto řádu neoddelitelné. Jeho podstatou, která je občas skryta, je násilí, jež se dnes vyjevuje.

II

Antisemitismus jako lidové hnutí byl vždy tím, co jeho zakladatelé s oblibou předhazovali sociálním demokratům, totiž rovnostářstvím. Těm, kdo nemají moc rozkazovat, se má vést stejně špatně jako lidu. Chtivé davy neúspěšných, od německých úředníků až po černochoy v Harlemu, v podstatě vždy věděly, že z toho nakonec samy nebudou mít nic než radost, že ani ostatní nemají víc. Arizace židovského majetku, z níž beztak většinou profitovali ti nahoře, přinesla masám v Třetí říši stěží větší požehnání než kozákům ubohá kořist, kterou si odnesli ze zapálených židovských čtvrtí. Skutečnou výhodou antisemitismu byla však jeho napůl průhledná ideologie. To, že demonstrace jeho ekonomické neúčinnosti spíše zvětšuje než zmenšuje přitažlivost národního všeléku, ukazuje na jeho pravou povahu: nepomáhá lidem, nýbrž jejich ničivému puzení. Pro soukmenovce je ve skutečnosti největším ziskem to, že jeho hněv bude uznán kolektivem. Čím méně jinak vychází hněv najevo, tím zarputileji člověk odmítá jeho lepší poznání. Proti argumentu nedostatečné rentability je antisemitismus imunní. Pro lid je luxusem.

Jeho význam pro účely panství je nasnadě. Užívá se jako forma odvádění pozornosti, jako levný prostředek korupce a jako příklad zastrašení. Respektovaní podvodníci a manipulátoři jej zabezpečují, ti méně respektovaní jej uvádějí do praxe. Avšak podoba společenského i individuálního ducha, která se projevuje v antisemitismu, předdějinně dějinně zapletení, v němž je duch uvězněn jako zoufalý pokus o vykročení ven, je podoba ducha zcela zatemněného. Není-li utrpení, které je tak hluboce zakořeněno v civilizaci, zjednána spravedlnost prostřednictvím poznání, pak je nemůže zmírnit ani jednotlivec ve svém poznání, a to ani kdyby měl dobrou vůli, a byl dokonce samotnou obětí. Nesvedou to ani přesvědčivá racionální, ekonomická a politická vysvětlení a protiargumenty – ať už jakkoli správné –, neboť základem utrpení je racionalita spjatá s panstvím. Jako slepě útočící a slepě se bránící náleží pronásledovatel a oběť ke stejnému okruhu neštěstí. Antisemitické chování se probouzí v situacích, v nichž jsou zaslepení lidé, oloupení o subjektivitu, puštění ze řetězu jako subjekty. To, čeho se dopouštějí, jsou pro zúčastněné smrtící a přitom smysluprázdné reakce, přesně v souladu s behavioristy, kteří reakce rovněž nevysvětlují. Antisemitismus je vtištěné

schéma, ba rituál civilizace, a pogromy jsou skutečné rituální vraždy. Na nich se ukazuje bezmoc toho, co by je mohlo zastavit, bezmoc uvážování, významu, a konečně i pravdy. Zabíjení jako infantilní zábava potvrzuje strnulost života, jíž se člověk musí přizpůsobit.

Teprve slepota antisemitismu, jeho neintencionalita, dává jisté oprávnění vysvětlení, že jde o ventil. Vztek se vybíjí na tom, kdo není ničím chráněn. A jako oběti jsou podle dané konstelace vždy navzájem zaměnitelné: vagabundi, židé, protestanti, katolíci – každý z těchto skupin může nastoupit na místo vraha se stejnou rozkoší ze zabíjení, jakmile se zabíjení stane přesvědčivou normou. Neexistuje žádný vrozený antisemitismus a jistě žádní rození antisemité. Dospělí lidé, jimž se volání po židovské krvi stalo druhou přirozeností, vědí stejně málo jako mladí lidé, kteří mají tuto krev prolévat, proč tak činí. Ovšem vysoce postavení objednavatelé antisemitismu, kteří to vědí, nemají Židy v nenávisti a stoupence antisemitismu nemají příliš v lásce. Jeho stoupenci, kteří si nepřijdou na své ani ekonomicky ani sexuálně, nenávidí nekonečně; jejich nenávist nikdy nepolevuje, protože nemůže být nikdy naplněna. Ve skutečnosti je to jistý druh dynamického idealismu, co podněcuje organizované loupežné vrahy. Vyrážejí plundrovat, a navíc dělají velkolepou ideologii, když blábolí o záchraně rodiny, vlasti, lidstva. Protože však klamou sami sebe a v hloubi duše to tuší, jejich ubohý racionální motiv loupeže, jemuž měla sloužit racionalizace, se nakonec zcela rozpadá, a tato racionalizace se proti jejich vůli stává do jisté míry počestnou. Zcela je zachvacuje temné puzení, k němuž měli od počátku blíže než k rozumu. Racionální ostrov je zaplaven a pouze zoufalci se jeví jako obránci pravdy, jako obnovitelé země, kteří ji musí reformovat až do posledního zákoutí. Vše živé se stává materiálem jejich obludné povinnosti, jíž není na škodu žádná náklonnost. Čin se stává skutečným autonomním samoučelem a zahaluje svou bezúčelnost. Antisemitismus vyžaduje totální uplatnění. Mezi antisemitismem a totalitou již od počátku vládlo vnitřní propojení. Slepota se chce chopit všeho, protože nic nechápe.

Liberalismus umožnil Židům získávat majetek, ale nedal jim velitelkou moc. Smyslem lidských práv bylo slibovat štěstí i tam, kde není žádná moc. Protože podvedené masy tuší, že tento příslib zůstane na obecné rovině lži, dokud budou existovat třídy, probouzí se v nich hněv; cítí se být zesměšněny. Proto pak v sobě stále znovu

potlačují myšlenku na ono štěstí, a to i na štěstí jako pouhou možnost, jako na ideu, popírají ji tím zuřivěji, čím více se přiblížil její čas. Kdykoli se uprostřed principiálního selhání jeví, že myšlenka na štěstí se již uskutečnila, musí masy vždy znovu a znovu potlačovat svou vlastní touhu. Co dává podnět k tomuto opakovanému potlačování, třebaže samo šťastné není, ať už je to Ahasver nebo Mignon, to cizí, co upomíná na zaslíbenou zemi, krásu, která připomíná existenci pohlaví, jež vystupuje jako nechutné zvíře, jako připomínka promiskuity, přivolává na sebe destruktivní slast civilizovaných lidí, kteří nikdy nemohli zcela dokončit bolestný proces civilizace. Ti, kdo křečovitě ovládají přírodu, spatřují v trýzněné přírodě dráždivý obraz bezmocného štěstí. Myšlenka na štěstí bez moci je nesnesitelná, protože až to by bylo pravým štěstím. Výmysly o spiknutí nenasytých židovských bankéřů, kteří financují bolševismus, jsou znamením vrozené bezmoci, stejně jako dobrý život je znamením štěstí. S tím se pojí obraz intelektuála; jeví se tak, že dělá to, co není dopřáno ostatním, že myslí a že se nemusí fyzicky lopotit, až z něho teče pot. Bankéři a intelektuálové, peníze a duch, exponenti oběhu, ti všichni jsou popíraným obrazem štěstí, jenž vzniká u těch, kdo jsou zmrzačení panstvím a jimiž si panství zajišťuje své vlastní zvěčnění.

III

Dnešní společnost, v níž se na trhu volně prodávají staré náboženské city i jejich nové formy, stejně jako dědictví revolucí, společnost, v níž fašističtí vůdčové za zavřenými dveřmi jednájí o území a životě národů, zatímco publikum všemu uvyklé sedí u rozhlasových přijímačů a přepočítává náklady, společnost, v níž i slovo, které ji demaskuje, se právě tím legitimuje jako součást politické manipulace: tato společnost, v níž už nejen politika je obchodem, nýbrž obchod celou politikou – se rozhořčuje nad zastaralými obchodními způsoby Žida a vidí v něm materialistu, čachráře, jenž má ustoupit ohnivému duchu těch, kdo povýšili obchod na absolutno.

Buržoazní antisemitismus má specifický ekonomický základ: skryté panství v produkci. Jestliže ve vzdálenějších epochách byli vládnoucí bezprostředně represivní, takže těm dole nejen přenechávali veškerou práci, ale práci deklarovali jako potupu, jíž v panství

také vždy byla, pak za merkantilismu se absolutní monarcha změnil v největšího pána manufaktur. Produkce se stala přijatelnou pro dvorní mravy. Buržoové, noví páni, nakonec zcela odložili pestré šaty dřívějších pánů a navlékli civil. Práce není hanba, říkali, aby se racionálně zmocnili práce druhých. Sami se zařadili mezi tvořící, i když zůstali stejnými uchvatiteli jako páni kdykoli předtím. Továrník podstupoval riziko a postupoval jako obchodník a bankéř. Kalkuloval, organizoval, kupoval, prodával. Na trhu soupeřil s obchodníky a bankéři o zisk, který odpovídal jeho kapitálu. Nebyl uchvatitelem pouze na trhu, ale také přímo u pramene: jako funkcionář své třídy se staral o to, aby při práci svých dělníků nepřišel zkrátka. Dělníci museli vyrábět maximální množství výrobků. Kapitalista jako pravý Shylock trval na své libře masa. Na základě toho, že vlastnil stroje a materiál, dokázal ostatní přinutit, aby produkovali. Nazýval se producentem, ale tajně znal každý pravdu. Produktivní práce kapitalisty, ať už ospravedlňovala jeho zisk jako podnikatelskou mzdu jako v době liberalismu nebo jako ředitelský plat jako dnes, byla ideologie, která zakrývala podstatu pracovní smlouvy a uchvatitelskou povahu hospodářského systému vůbec.

Proto lidé křičí: „Chyťte zloděje!“ a ukazují na Židy. Ve skutečnosti jsou obětními beránky, a to nejen pro jednotlivé manévry a machinace, nýbrž v mnohem širším smyslu, neboť se činí zodpovědnými za ekonomickou nespravedlnost, kterou zakouší celá jedna třída. Továrník má své dlužníky, dělníky na očích a kontroluje, zda odvedli výkon, za který jim vyplácí peníze. K čemu ve skutečnosti dochází, to dělníci pocítí teprve tehdy, když zjistí, co si za to mohou koupit. I ten nejmenší magnát může disponovat takovým kvantem služeb a statků, jakým dříve nedisponoval žádný pán, dělníci však dostávají takzvané kulturní minimum.¹ Nestačí, že na trhu zjišťují, jak málo statků získají, nýbrž prodávající ještě vychvaluje, co si nemohou dovolit. Teprve v poměru mzdy k cenám se ukazuje, co je dělníkům upřeno. Se svou mzdou zároveň přijímají daný princip odměňování. Obchodník jim znázorňuje, jaký směnný obchod to s továrníkem

¹ Tj. výše mzdy se pohybuje kolem minima určeného mimo jiné kulturní úrovní země. – Pozn. překl.

udělali. Obchodník je soudním vykonavatelem celého systému a terčem nenávisti místo jiných. Odpovědnost sféry oběhu za vykořisťování je společensky nutným zdáním.

Nejen Židé obsadili sféru oběhu. Byli v ní však uzavřeni příliš dlouho, než aby se nenávist, kterou odedávna snášeli, neodrazila i v jejich bytosti. Na rozdíl od jejich árijských kolegů jim byl přístup k prameni nadhodnoty velmi důkladně uzavřen. K vlastnictví produkčních prostředků se mohli dostat jen těžko a pozdě. Nicméně pokřtění Židé dosáhli v dějinách Evropy i v německé říši vysokých postavení ve správě a průmyslu. Vždy to však museli ospravedlnit dvojnásobnou oddaností, horlivou pílí a tvrdým sebezapřením. Tyto pozice jim bylo dovoleno zaujímat, jen když svým chováním mlčky schvalovali verdikt nad jinými Židy, a tento verdikt potvrzovali: to je smysl křtu. Všechny velké činy prominentů nestačily k tomu, aby byli Židé přijati mezi evropské národy – nemohli zapustit kořeny, a měli proto pověst vykořeněného národa. Stále zůstávali pod ochranou, závislími na císařích, knížatech nebo absolutistickém státu. Ti všichni byli ekonomicky mnohem silnější než zaostalé obyvatelstvo. Pokud tito mocní potřebovali Židy jako zprostředkovatele, chránili je před masami, které musely zaplatit účet za pokrok. Židé byli kolonizátory pokroku. Od té doby, co jako kupci pomohli římské civilizaci, aby se rozšířila do barbarské Evropy, byli v souladu se svým patriarchálním náboženstvím zástupci městských, buržoazních, a konečně industriálních poměrů. Přinášeli do zemí kapitalistické existenční formy a přitahovali nenávist těch, kdo pod nadvládou těchto forem museli trpět. Kvůli hospodářskému pokroku, jehož jsou dnes obětí, byli Židé od počátku trnem v oku řemeslníkům a rolníkům, které kapitalismus deklasoval. Jeho vylučující, partikulární charakter dnes zakoušejí sami na sobě. Ti, kdo chtěli být vždy první, zůstávají daleko vzadu. I židovský president amerického zábavního trustu žije navzdory veškerému lesku v beznadějně defenzivě. Kaffan byl pozůstatkem středověkého měšťanského oděvu – dnes poukazuje na to, že jeho nositelé jsou uvrženi na okraj společnosti, která jako naprosto osvícená vyhání strašidla své prehistorie. Ti, kdo propagovali individualismus, abstraktní právo, pojem osoby, jsou nyní degradováni na druh. Ti, kdo nikdy nemohli bez obav požívat občanských práv, která jim sjednávala plnohodnotné lidství, jsou bez jakéhokoli rozlišování nazýváni Židy. Na spojenectví s centrální mocí

zůstal Žid odkázán i v devatenáctém století. Všeobecné, státem garantované právo bylo základní zárukou jeho bezpečnosti, diskriminační zákony sloužily jako prostředky k jeho zastrašení. Žid zůstal objektem vydaným na milost i tam, kde se mohl opřít o právo. Obchod nebyl jeho povoláním, nýbrž osudem. Obchod byl traumatem rytíře průmyslu, který musel vystupovat jako jeho stvořitel. Antisemitismus samotných Židů, o němž se mluví v židovském lidovém humoru, je to, kvůli čemu sám sebou skrytě pohrdá: jeho antisemitismus je sebenenávistí, špatným svědomím parazita.

IV

Nacionalistický antisemitismus ignoruje náboženskou otázku a tvrdí, že jde o čistotu rasy a národa. Nacionalisté si všímají toho, že lidé již dávno přestali pečovat o věčnou spásu. Průměrný věřící je dnes již stejně chytrácký, jako byl dříve pouze kardinál. Předhazovat Židům, že jsou v hloubi duše nevěřící, už masy nemůže vyburcovat. Je však těžké zcela uhasit náboženské nepřátelství, které dva tisíce let podněcovalo k pronásledování Židů. Horlivost, s níž antisemitismus popírá svou náboženskou tradici, svědčí spíše o tom, že je v něm skrytě zakořeněna stejně hluboce, jako byla kdysi v náboženských horlivcích zakořeněna profánní idiosynkrasie. Náboženství bylo začleněno jako kulturní statek, nikoli zrušeno. Spojenectví osvícenství a panství odřízlo momentu jeho pravdy přístup do vědomí a konzervovalo jeho zvěcnělé formy. Jedno i druhé nakonec přišlo vhod fašismu: neovládnutá touha se kanalizovala jako nacionalistická vzpoura, potomci evangelijních blouznivců se podle vzoru wagnerovských rytířů Svatého grálu proměnili na pokrevní bratrstvo a elitní gardy, náboženství jako instituce se jednak bezprostředně vtělilo do systému, jednak se transponovalo do masové kultury a vojenských maršů. Fanatická víra vůdce a jeho stoupců není ničím jiným než onou zarytou vírou, která dříve udržovala na uzdě lidi v zoufalství, pouze její obsah se změnil. Z jejího obsahu zůstala jediné nenávist vůči těm, kdo tuto víru nemají. U německých křesťanů nezbylo z náboženství lásky nic než antisemitismus.

Křesťanství není pouze návratem před židovství. Židovský Bůh při přechodu z henothetické do universální podoby ještě zcela neztra-

til rysy přírodního démona. Děs pocházející z preanimistického praveku přechází z přírody do pojmu absolutního Já, které si přírodu jako její stvořitel a pán plně podmaňuje. V celé své nepopsatelné moci a velebnosti, která mu propůjčuje takové odcizení, k němu lze přesto dospět cestou myšlenky, jež se právě vztahem k tomu nejvyššímu, transcendentnímu, stává universální. Bůh jakožto duch vystupuje vůči přírodě jako jiný princip, který nejen reprezentuje její slepý koloběh jako všichni mytičtí bohové, nýbrž nás z něj může vysvobodit. Jeho abstraktnost a odlehlost však zároveň stupňuje hrůzu z nesouměřitelného a neúprosný výrok „Já jsem“, který nestrpí nic vedle sebe, předčí svou mocí, jíž nic neunikne, výrok sice slepějšího, ale o to mnohoznačnějšího anonymního osudu. Židovský Bůh žádá, co mu náleží, a účtuje s těmi, kdo mu to odmítají dát. Svě stvoření zaplétá do sítě vin a zásluh. Naproti tomu křesťanství zdůraznilo moment milosti, který je ovšem už v židovství obsažen ve smlouvě Boha s člověkem a v mesianistickém příslibu. To mírnilo hrůzu z absolutna, neboť tvorové znovu nacházeli sami sebe v božství: božský prostředník je nazýván lidským jménem a umírá lidskou smrtí. Jeho poselství zní: nebojte se, zákon ustupuje víře, větší než veškerý majetát je láska, jediné přikázání.

Nicméně právě ty momenty, jimiž se křesťanství odpoutává od přírodního náboženství, je vedou k tomu, že znovu vytváří idolatrii, i když ve zduchovnělé podobě. Čím více se absolutno přiblížilo ke konečnému, tím více se absolutizuje konečné. Kristus, duch, který se stal tělem, je zbožštěný kouzelník. Lidská sebereflexe v absolutnu, zlidštění Boha prostřednictvím Krista je *proton pseudos*. Pokrok vůči židovství je zaplacen tvrzením, že člověk Ježíš byl Bohem. Právě reflektivní moment křesťanství, zduchovnění magie, způsobuje neštěstí. V čem duch vidí přírodní bytost, to se vydává za bytost duchovní. Duch spočívá právě v rozvinutí rozporuplnosti takového nároku ze strany toho, co je konečné. Špatné svědomí v tomto smyslu doporučuje proroka jako symbol, magickou praxi jako proměnu. Křesťanství se tak v jistém smyslu stává jedinečným náboženstvím: vytváří myšlenkovou vazbu na to, co je myšlenkově podezřelé, totiž na zvláštní kulturní oblast. Podobně jako velké asijské systémy, předkřesťanské židovství bylo také vírou jen stěží odlišitelnou od života určitého národa, od všeobecného puzení k sebezáchově. Pohanský obětní rituál se neproměnil jen v rámci kultu, či jen na půdě